

Ik heb veel waardering voor de ideeën en voornemens in Klimaatplan, maar maak me wel zorgen. Is het genoeg? Zoals het nu gaat, en gegeven de internationale geopolitieke ontwikkelingen, waarschijnlijk niet. Daarom moeten we ons ook voorbereiden op onconventionele methoden. Het is goed dat er een aparte paragraaf aan gewijd is. Een paar punten voor hoofdstuk 3.7, die ik graag onder de aandacht breng:

Er wordt gesproken over onconventionele emissie-maatregelen zoals het opkopen van voorraden of stoppen van vervuilende activiteiten, maar als de 'conventionele' emissiereductie al niet gelukt zou zijn, waarom zou het dan wel kunnen met onconventionele maatregelen die veel weerstand op zullen roepen? Is dit geen wensdenken?

Citaat:

'Maatregelen die de stralingsbalans van de aarde beïnvloeden om de temperatuur minder snel te laten stijgen zijn uitgesloten vanwege aanzienlijke risico's, waaronder een inherent risico dat de aandacht voor mitigatie verslapt.'

Commentaar: Er vindt momenteel op verschillende universiteiten wereldwijd onderzoek plaats naar zulke technieken, de impact en de risico's. Dit onderzoek is nog lang niet ver genoeg om deze technieken nu al uit te sluiten, zeker wanneer de eventuele risico's ervan worden afgezet tegen de leefomstandigheden van een wereld die te warm is geworden. Andersom is ook waar: het is ook te vroeg om deze technieken te omarmen, maar we kunnen niet uitsluiten dat het wereldwijde klimaatbeleid faalt en dat we dit soort technieken nodig zullen hebben, hoe onwenselijk we dat nu ook vinden. Bovendien wordt er in het citaat geen onderscheid gemaakt tussen globale en regionale toepassingen, waarbij het laatste bv gericht gebruikt kan worden om tipping points tegen te gaan.

Citaat:

'Nederland zet in op het ontwikkelen van een mondiaal juridisch kader voor geo-engineering om ongereguleerde verdere ontwikkeling en 'rogue' toepassing van geo-engineering te voorkomen.'

Commentaar: Heel goed, maar dit moet niet tot doel hebben om verdere ontwikkeling te voorkomen. De overheid zou een regisseursrol moeten ambiëren om de ontwikkelingen te kunnen sturen. Momenteel loopt de Nederlandse overheid achter de feiten aan, terwijl bv het Verenigd Koninkrijk via het ARIA-programma wel een kennisbasis opbouwt.

Citaat:

'Voetnoot 148: De Nederlandse positie inzake geo-engineering is ook in de Internationale Klimaatstrategie verwoord. Verder is het onderzoeken van de risico's van SRM-technologieën op modelmatige wijze of middels fundamenteel onderzoek van TRL niveau 0 naar 1 (basisprincipes en non-experimenteel onderzoek) in Nederland in principe zonder restricties toegestaan binnen de geldige kaders van de academische vrijheid.'

Commentaar: Modelmatige studies moeten op een gegeven moment aan de praktijk worden getoetst met metingen en experimenten om van waarde te kunnen zijn. Dit kan je niet uitsluiten. Bovendien is de academische vrijheid is niet gekoppeld aan de TRL-nivo's. Uit het KNAW-rapport over academische vrijheid: 'de overheid mag alleen beperkingen stellen aan academische vrijheid als daarvoor een wettelijke grondslag is, als ze een legitiem doel dienen en als ze noodzakelijk zijn in een democratische samenleving.'

Citaat:

'Om tijdig te kunnen signaleren of (en zo ja welke) onconventionele mitigatiemaatregelen nodig zijn, wordt met scenario's gewerkt en worden beleidsopties uitgewerkt.'

Commentaar: Er wordt nu alleen gesproken over scenario's voor mitigatiemaatregelen. Het is beter om ook al te werken aan scenario's voor solar radiation modification. Dit geeft een betere basis voor toekomstige besluitvorming.